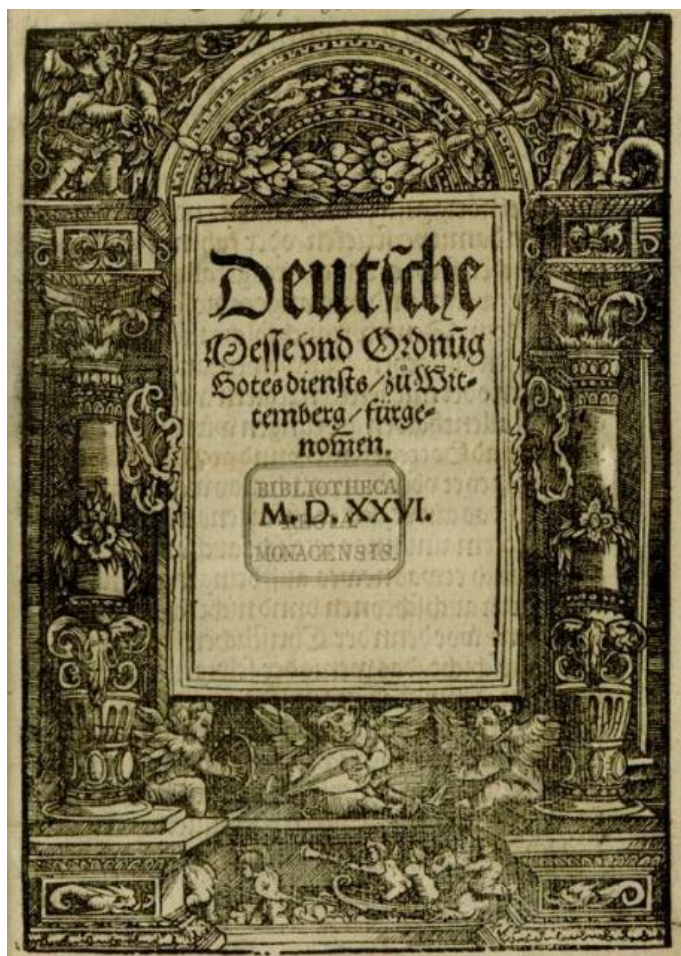

Luther ja jumalanpalvelus

Prof. Antti Laato, Åbo Akademi

Lahti 18.03. 2017

Lutherin jumalanpalveluskaava

- "*Deutsche Messe und Ordnung des Gottesdienstes*" vuodelta 1526
- Perusta luterilaiselle kansankieliselle jumalanpalvelukselle
- Vuonna 1523 oli julkaistu *Formula missae*, latinankielinen messukaava

Lutherin Invocavit saarna 1522

- ”Jos nyt puutun asiaan ja tahdon väkivalloin poistaa messun väärinkäytön, on paljon niitä, joiden täytyy siihen suostua tietämättä, miten siihen suhtautua ja pitääkö sitä oikeana vai vääränä ... Niin tulee tuosta pakosta tai käskystä vain tuulenpieksäntää, ulkonaista menoa, pelleilyä ja ihmissäädöksiä, jotka eivät tuota muuta kuin tekopyhiä tai teeskentelijöitä, sillä se ei lähde hyvästä sydäimestä. Sellaista en pidä minkään arvoisena.

Invocavit saarna 2/3

- Ensiksi täytyy voittaa ihmisten sydämet, ja sen teen teroittamalla Jumalan sanaa, saarnaamalla evankeliumia ... Siten sana sattuisi sydämeen ja vaikuttaisi, ja näin joku tulisi voitetuksi ja hänen olisi pakko tunnustaa erehdyksensä sekä luopua messusta ... Siten Jumala sanallaan vaikuttaisi enemmän kuin jos sinä ja minä yhdistäisimme kaiken voimamme. Jos sinulla siis on sydän hallussasi, olet voittanut koko ihmisen, ja niin täytyy asian romahtaa ja lakata itsestään. Kun sen jälkeen kaikki ovat tulleet yksimielisiksi ja liittyneet yhteen, silloin poistettakoon messu. Niin kauan kuin eivät kaikki mielessään ja sydämessään sitä kannata, pyydän sinua jättämään asian Jumalan huomaan ja olemaan tekemättä mitään.

Invocavit saarna 3/3

- Et saa messun poistamisella aikaan mitään hyvää. Ei niin, että tahtoisin jälleen palauttaa sen, vaan annan asian olla Jumalan nimessä niin kuin se nyt on. Usko ei tahdo olla sidottuna eikä kahleissa eikä minkään järjestyksen puitteissa teoiksi pantuna. Pidä tästä kiinni, sillä te ette voi uudistustanne toteuttaa, sen tiedän. Jos te tuollaisilla häijoyillä käskyillä sen toteutatte, minä peruutan kaiken mitä olen kirjoittanut ja saarnannut. En myöskään jää teidän luoksenne, siitä saatte olla varmat.”

Kolmenlaisia messuja

- 1) Luther halusi säilyttää latinankielisen messun (jopa kreikaksi ja hepreaksi!)
- 2) Tavalliselle kansalle pidettävä kansankielinen messu, joka oli ennen kaikkea opetustilanne sakramentin vastaanottamiselle
- 3) ”Tosiuskovien messut”, joissa voitaisiin soveltaa myös kirkkokuria → Luther ei suositellut niitä pidettäväksi

Messun kaava

- 1 Hengellinen laulu tai saksankielinen virsi, esim. Psalmi 34.
- 2 Kyrie Eleison (kolme kertaa)
- 3 Kollehta-rukous (luetaan alttariin päin kääntyneenä)
- 4 Epistola (luetaan kirkkokansaan päin kääntyneenä)
- 5 Saksankielinen hymni (kuoro)
- 6 Evankeliumi (luetaan kirkkokansaan päin kääntyneenä)
- 7 Uskontunnustus laulettuna saksankielellä
- 8 Saarna (evankeliumitekstistä)
- 9 Isä Meidän rukous
- 10 Kehotus niille, jotka osallistuvat ehtoolliselle
- 11 Leivän pyhittäminen (konsekrointi)
- 12 Kristuksen ruumiin kohottaminen (elevaatio)
- 13 Kristuksen ruumiin jakaminen
- 14 Sanctus-hymni saksankielellä (tai hymni "Gott sei Gelobet" tai Hussin hymni "Jesus Christus unser Heiland")
- 15 Viinin pyhittäminen (konsekrointi)
- 16 Kristuksen veren jakaminen
- 17 Sanctus tai Agnus Dei saksankielellä (tai hymni "Gott sei Gelobet" tai Hussin hymni "Jesus Christus unser Heiland")
- 18 Kiitosrukous
- 19 Aaronilainen siunaus (4 Moos 6:22-27)

CA 24 Messu

- ”Seurakuntiamme syytetään aiheetta siitä, että ne olisivat poistaneet messun. Messu on säilytetty meidän keskuudessamme ja sitä vietetään suurella kunnioituksella. Miltei kaikki tavanomaiset jumalanpalvelustavat ovat käytössä, paitsi että muutamissa kohdissa latinalaisten laulujen ohella lauletaan saksalaisia, jotka on otettu mukaan kansan opettamiseksi. **Jumalanpalvelustavat ovat näet tarpeellisia ennen kaikkea oppimattomien opettamiseksi.** Paavalikin määrää käyttämään kieltä, jota seurakunta ymmärtää. Kansa tottuu myös yhteisesti (1Kor. 14:9) käymään ehtoollisella, mikäli paikalla on siihen kelpollisia. Tämäkin lisää julkisten jumalanpalvelusmenojen kunnioitusta ja arvontoa. **Ketään ei näet päästetä ehtoolliselle ilman edeltävää tutkimista ja kuulustelua.** Ihmisiä myös valistetaan sakramentin arvosta ja sen oikeasta käytöstä, siitä kuinka suuren lohdutuksen se tuo arvoille, omilletunnoille, että he oppisivat luottamaan Jumalaan ja odottamaan ja pyytämään häneltä kaikkea hyvää. Tällainen palvonta miellyttää Jumalaa; sellainen sakramenttien käyttö edistää Jumalan mielen mukaista hurskautta. Messua ei vastustajien keskuudessa ilmeisesti vietetä suuremmalla kunnioituksella kuin meillä.”

1 Hengellinen laulu tai saksankielinen virsi

- Psalmi 34: maistakaa, että Herra on hyvä
- Kirkkopostilla: ”Sellaiseksi Jumalakin on meille osoittanut itsensä evankeliumissa: kaikkein suloisimmaksi ja ystävällisimmäksi; hän on jokaisen käytettävissä, hän ei halveksi ketään, hän kärsii meidän kelvottomuuttamme eikä ankarana karkoita ketään luotansa. Onhan siinä julistettu sula armo, jossa hän meitä kantaa ja seurustelee kanssamme mitä ystävällisimmin, kohtelematta ketään ansion ja arvollisuuden mukaan. Tämä on armon aikaa: jokainen saa ’käydä uskalluksella armon istuimen eteen’, niinkuin Hebrealaiskirjeen 4. luvussa (Hepr. 4:16) on kirjoitettu; ja 34. psalmissa (Ps. 34:6) sanotaan: ’Lähestykää häntä ja antakaa valaista itseänne, niin kasvonne eivät häpeästä punastu’, toisin sanoen, hän ei anna teidän turhaan rukoillen tulla luoksensa eikä häpeällä luotansa palata.”
- Hengellinen virvoittaja: ”Jumalan ylistämiseen suurella äänellä kuuluu kaksi asiaa. Toinen on se, että hänet sydämessä arvostetaan suureksi ja että täydestä sydäimestä miellyttään häneen: me maistamme ja tunnemme, että Herra on suloinen, niinkuin 34. psalmi sanoo: ’Maistakaa ja katsokaa, kuinka Herra on hyvä!’ (jae 9).”

2 Kyrie Eleison

- Ilmaisu esiintyy usein Raamatussa: Ps 4:2; 6:3; 9:14; 25:11; 121:3; Jes 33:2; Tobit 8:10; Mt 9:27; 15:22; 20:30; Mk 10:47; Lk 16:24; 17:13.
- 1 Psalmi 34 |
- 2 Kyrie Eleison |
- 6 Evankeliumiteksti V/VI
- 7 Uskontunnustus |
- 11, 15 Verba Testamenti V/VI
- 17 Agnus Dei |
- Psalmi 111 |

5 Saksankielinen hymni

- 1. Nun bitten wir den heiligen Geist // Um den rechten Glauben allermeist,
Daß er uns behüte an unserm Ende, // Wenn wir heimfahren aus diesem Elende. Kyrieleis.
- 2. Du wertest Licht, gib uns deinen Schein, // Lehr uns Jesum Christ kennen allein,
Daß wir an ihm bleiben, dem treuen Heiland, // Der uns bracht hat zum rechten Vaterland. Kyrieleis.
- 3. Du süße Lieb, schenk uns deine Gunst, // Laß uns empfinden der Liebe Brunst,
Daß wir uns von Herzen einander lieben // Und im Friede auf einem Sinn blieben. Kyrieleis.
- 4. Du höchster Tröster in aller Not, // Hilf, daß wir nicht fürchten Schand noch Tod,
Daß in uns die Sinnen nicht verzagen, // Wenn der Feind wird das Leben verklagen. Kyrieleis.

Virressä pyydetään Pyhän Hengen apua – epiklesis-rukous

- Vähä Katekismus (III uskonkappaleen selitys): ”Uskon, etten voi omasta järjestäni enkä voimastani uskoa Herraani Jeesukseen Kristukseen enkä päästä hänen luokseen, vaan että Pyhä Henki on kutsunut minut evankeliumin välityksellä, valaissut minut lahjoillaan, pyhittänyt ja säilyttänyt minut oikeassa uskossa. Samalla tavalla hän maailmassa kutsuu, kokoaa, valaisee, pyhittää ja Jeesuksen Kristuksen yhteydessä varjelee koko kristikunnan ainoassa oikeassa uskossa. Tässä kristikunnassa hän joka päivä antaa minulle ja jokaiselle uskovalle rajattomasti kaikki synnit anteeksi, herättää minut ja kaikki kuolleet viimeisenä päivänä sekä lahjoittaa minulle ja kaikille uskoville iankaikkisen elämän Kristuksessa. Tämä on varmasti totta.”

7 Uskontunnustus laulettuna saksankielellä

- 1 **Wir glauben all an einen Gott**, // Schöpfer Himmels und der Erden,
Der sich zum Vater geben hat, // Daß wir seine Kinder werden.
Er will uns allzeit ernähren, // Leib und Seel auch wohl bewahren,
Allen Unfall will er wehren, // Kein Leid soll uns widerfahren.
Er sorgt für uns, hüt und wacht, // Es steht alles in seiner Macht.
- 2 **Wir glauben auch an Jesum Christ**, // Seinen Sohn und unsern Herren,
Der ewig bei dem Vater ist, // Gleicher Gott von Macht und Ehren,
Von Maria, der Jungfrauen, // Ist wahrer Mensch geboren
Durch den heiligen Geist im Glauben // Für uns, die wir warn verloren,
Am Kreuz gestorben und vom Tod // Wieder auferstanden durch Gott.
- 3 **Wir glauben an den heiligen Geist**. // Gott mit Vater und dem Sohne,
Der aller Blöden Tröster heißt // Und mit Gabet zieret schone,
Die ganz Christenheit auf Erden // Hält in einem Sinn gar eben,
Hie all Sünd vergeben werden, // Das Fleisch soll auch wieder leben.
Nach diesem Elend ist bereit // Uns ein Leben in Ewigkeit.

8 Saarna (evankeliumitekstistä)

- Deutsche Messen esipuheessa Luther esittää tarkan suunnitelman, kuinka sananpalvelijoiden tulisi järjestää viikon opetustilaisuudet.
- Sunnuntaisin ja pyhäpäivinä pidetään saarnat kunkin sunnuntain psalmitekstistä, epistolasta ja evankeliumista.
- Maanantaisin ja tiistaisin opetetaan Katekismuksessa esitettyjä kristinuskon viittä pääkappaletta: kymmenen käskyä, uskontunnustus, Isä meidän, kaste ja ehtoollinen.
- Keskiviikkona luetaan ja selitetään Matteuksen evankeliumia
- Torstaisin ja perjantaisin apostolien kirjeitä ja muita Uuden testamentin kirjoja.
- Lauantai-ilta on varattuna Johanneksen evankeliumin selitykselle.

9 Isä Meidän rukous

- 1. **Vater unser im Himmelreich**, // Der du uns alle heißest gleich // Brüder sein und dich rufen an // Und willst das Beten von uns han, // Gibt, daß nicht bet allein der Mund, // Hilf, daß es geh von Herzensgrund.
- 2. **Geheiligt werd der Name dein**, // **Dein Wort bei uns hilf halten rein**, // Daß wir auch leben heiliglich // Nach deinem Namen würdiglich. // Behüt uns, Herr, vor falscher Lehr, // Das arm verführet Volk belehr.
- 3. **Es kommt dein Reich zu dieser Zeit** // Und dort hernach in Ewigkeit. // **Der heilig Geist uns wohnt bei** // **Mit seinen Gaben mancherlei**. // Des Satans Zorn und groß Gewalt // Zerbrich, vor ihm dein Kirch erhalt.
- 4. **Dein Will gescheh, Herr Gott, zugleich** // Auf Erden und im Himmelreich. // Gib uns Geduld in Leidenszeit, // **Gehorsam sein in Lieb und Leid**, // Wehr und steur allem Fleisch und Blut, // Das wider deinen Willen tut.
- 5. **Gib uns heut unser täglich Brot** // Und was man darf zur Leibesnot, // Bhüt uns, Herr, vor Unfried und Streit, // Vor Seuchen und vor teurer Zeit, // Daß wir in gutem Frieden stehn, // Der Sorg und Geizes müßig gehn.
- 6. **All unser Schuld vergib uns, Herr**, // Daß sie uns nicht betrüben mehr, // Wie wir auch unsern Schuldigern // Ihr Schuld und Fehl vergeben gern. // Zu dienen mach uns all bereit // In rechter Lieb und Einigkeit.
- 7. **Führ uns, Herr, in Versuchung nicht**, // Wenn uns der böse Geist anficht, // Zur linken und zur rechten Hand // Hilf uns tun starken Widerstand, // Im Glauben fest und wohlgerüst // Und durch des heiligen Geistes Trost.
- 8. **Von allem Übel uns erlös**, // Es sind die Zeit und Tage böß, // Erlös uns vom ewigen Tod // Und tröst uns in der letzten Not. // Bescher uns auch ein seligs End, // Nimm unser Seel in deine Händ.
- 9. **Amen, das ist: Es werde wahr**. // Stärk unsern Glauben immerdar, // Auf das wir ja nicht zweifeln dran, // Das wir hiemit gebeten han. Auf dein Wort in dem Namen dein, // So sprechen wir das Amen fein.

10 Kehotus ehtoolliselle menijöille

- 1 Kor 11:26-32): ”Niin usein kuin te syötte tätä leipää ja juotte tästä maljasta, te siis julistatte Herran kuolemaa, siihen asti kun hän tulee. Niinpä se, joka arvottomalla tavalla syö tätä leipää ja juo Herran maljasta, tekee syntiä Herran ruumista ja verta vastaan. Jokaisen on tutkittava itseään, ennen kuin syö tätä leipää ja juo tästä maljasta. Se, joka syö ja juo ajattelematta, että kysymys on Kristuksen ruumiista, syö ja juo itselleen tuomion. Sen vuoksihan teidän joukossanne on paljon heikkoja ja sairaita ja monet ovat jo nukkuneet pois. Jos me itse tutkisimme itseämme, emme joutuisi tuomittaviksi. Rangaistessaan Herra kuitenkin kurittaa meitä, jotta meitä ei yhdessä maailman kanssa lopullisesti tuomittaisi.”

11 Leivän pyhittäminen

- Asetussanat kaikkien kuultava (Iso Katekismus): ”Meidän on myös toisesta sakramentista, ehtoollisesta, otettava puheeksi samat kohdat, jotka olemme kuulleet pyhästä kasteesta, nimittäin nämä kolme: mitä se on, mitä hyötyä siitä on ja kenen on määrä ottaa se vastaan. Selityksemme nojautuu niihin sanoihin, joilla Kristus on tämän sakramentin asettanut. Nämä sanat on osattava jokaisen, joka tahtoo elää kristittynä ja käydä ehtoollisella. Me emme näet halua päästää ehtoolliselle niitä emmekä ojentaa sakramenttia niille, jotka eivät ymmärrä, mitä he siitä etsivät ja mitä varten he tulevat. Tarkoitin siis näitä sanoja: *’Herramme Jeesus Kristus, sinä yönä, jona hänet kavallettiin, otti leivän, kiitti, mursi ja antoi opetuslapsillensa ja sanoi: Ottakaa ja syökää, tämä on minun ruumiini, joka teidän edestänne annetaan. Tehkää se minun muistokseni. Samoin hän otti myös maljan aterian jälkeen, kiitti ja antoi opetuslapsillensa ja sanoi: Ottakaa ja juokaa tästä kaikki; tämä malja on uusi liitto minun veressäni, joka teidän edestänne vuodatetaan syntien anteeksiantamukseksi. Niin usein kuin te siitä juotte, tehkää se minun muistokseni.’*”

12 Kristuksen ruumiin kohottaminen

- Luther ei halunnut poistaa keskiaikaista käytäntöä kohottaa ehtoollisaineet asetussanojen lukemisen jälkeen. Tapa ilmaisee ehtoollisaineiden pyhyyttä. Kristus jakaa ruumiinsa ja verensä leivässä ja viinissä. Kyseessä on uskon asia. Silmä näkee vain aineet, mutta usko ymmärtää Kristuksen ruumiin ja veren läsnäolon.

14 Sanctus-hymni saksankielellä

- Perustuu Jes 6:1-4; kuulunut osana kristillistä liturgiaa varsinkin idässä
- Sanctus hymni saksaksi:
- Jesaja, dem Propheten, das geschah, // Daß er im Geist den Herren sitzen sah
Auf einem hohen Thron in hellen Glanz, // Seines Kleides Saum den Chor füllet ganz. // Es stunden zween Seraph bei ihm daran, // Sechs Flügel sah er einen jeden han, // Mit zween verbargen sie ihr Antlitz klar, // Und mit den andern zween sie flogen frei, // Gen ander rufen sie mit großem Gschrei:
- Heilig ist Gott, der Herre Zebaoth, // Heilig ist Gott, der Herre Zebaoth,
- Heilig ist Gott, der Herre Zebaoth, // Sein Ehr die ganze Welt erfüllet hat,
- Von dem Geschrei zittert Schwell und Balken gar, // Das Haus auch ganz voll Rauchs und Nebel war.

Gott sei Gelobet

- 1. Gott sei gelobet und gebenedeiet, // Der uns selber hat gespeiset
Mit seinem Fleische und mit seinem Blute, // Das gib uns, Herr Gott, zugute!
// Kyrieleison!
Herr, durch **deinen heiligen Leichnam**, // **Der von deiner Mutter Maria kam**,
Und das heilige Blut // Hilf uns, Herr, aus aller Not! // Kyrieleison!
- 2. **Der heil'ge Leichnam** ist für uns gegeben // **Zum Tod**, daß wir dadurch
leben;
Nicht größere Güte konnt' er uns geschenken, // Debei wir sein soll'n
gedenken. // Kyrieleison!
Herr, **dein' Lieb'** so groß dich zwungen hat, // Daß **dein Blut** an uns groß'
Wunder tat
Und bezahlt' unsre Schuld, // Daß uns Gott ist worden hold. // Kyrieleison!
- 3. Gott geb' uns allen seiner Gnade Segen, // Daß wir gehn auf seinen Wegen
In rechter Lieb' und brüderlicher Treue, // Daß uns die Speis' nicht gereue. //
Kyrieleison!
Herr, dein Heil'ger Geist uns nimmer laß', // Der uns geb' zu halten rechte
Mass,
Daß dein' arm' Christenheit // Leb' in Fried' und Einigkeit! // Kyrieleison!

”Jesus Christus unser Heiland”

- I = Iesus Christus, nostra salus ... Jeesus Kristus, meidän pelastuksemme
- O = O quam sanctus panis iste ... Oi kuinka pyhä tämä leipä on
- H = Hoc donum suavitatis ... Tämä on suloinen lahja
- A = Ave deitatis forma ... Tervehditty sinä jumaluuden todellinen muoto!
- N = Non es panis, se des dues ... Tämä ei ole vain leipä, tämä on Luoja
- N = Non augetur consecrates ... [Leipä] ei lisäännä konsekroinnin myötä
E = Esca digna angelorum ... Enkeleiden arvoinen ruoka
S = Salutare medicamen ... Terveellinen lääke
- Böömiläiset veljet veisasivat tätä virttä ja katsoivat sen olevan Jan Husilta (1369-1415); todellisuudessa Johann von Jensteinilta (1347/50-1400)

Luther ja Huss

- Luther selittää Zwinglille, mikä ero on latinan sanoilla *est* ja *significat*. Ts. ”tämä *on* minun ruumiini,” tai ”tämä *merkitsee/symboloi* minun ruumistani”:
- ”Ja kyse on ihan samasta, jos sanon, että ’Luther on uusi Huss’ ... Ei kuulosta hyvältä ja oikealta sanoa: ’Luther symboloi Hussia’, vaan ’Hän on Huss’. Tällaisissa ilmaisuissa me puhumme olemuksesta, mitä ihminen on eikä mitä hän edustaa ...”

“Hussin” virren sanat

- 1. Jesus Christus, unser Heiland, // Der von uns den Gotteszorn wandt, // Durch das bitter Leiden sein - // Half er uns aus der Höllen Pein.
- 2. Daß wir nimmer das vergessen, // Gab er uns sein' Leib zu essen, // Verborgen im Brot so klein, // Und zu trinken sein Blut im Wein
- 3. Wer sich will zu dem Tisch machen, // Der hab wohl acht auf sein Sachen; // Wer unwürdig hinzu geht, // Für das Leben den Tod empfäht.
- 4. Du sollst Gott den Vater preisen, // Daß er dich so wohl wollt speisen // Und für deine Missetat // In den Tod sein' Sohn gegeben hat.
- 5. **Du sollst glauben und nicht wanken**, // Daß's ein Speise sei dem Kranken, // Den' ihr Herz von Sünden schwer // Und vor Angst ist betrübet sehr.
- 6. Solch groß Gnad und Barmherzigkeit // Sucht ein Herz in großer Arbeit.// Ist dir wohl, 'so bleib davon, // Daß du nicht kriegest bösen Lohn.
- 7. Er spricht selber: **”Kommt, ihr Armen, // Laßt mich über euch erbarmen;** // Kein Arzt ist dem Starken not, // Sein Kunst wird an ihm gar ein Spott.
- 8. Hättst du dir was konnt erwerben, // Was braucht ich für dich zu sterben! // **Dieser Tisch auch Dir nicht gilt**, // So du selber dir helfen willt.”
- 9. **Glaubst du** das von Herzensgrunde // Und bekennest mit dem Munde, // **So bist du recht wohl geschickt // Und die Speise dein Seel erquicket.**
- 10. Die Frucht soll auch nicht ausbleiben: // Deinen Nächsten sollst du lieben, // Daß er dein genießen kann, // Wie dein Gott hat an dir getan.

Vähä Katekismus ja alttarin sakramentti

- *"Mikä on alttarin sakramentti? Vastaus:*
Se on leipään ja viiniin sisältyvä Herramme Jeesuksen Kristuksen todellinen ruumis ja veri. Hän on sen itse asettanut meidän, kristittyjen, syötäväksi ja juotavaksi ...
- *Mitä tällainen syöminen ja juominen hyödyttää? Vastaus:*
Se käy ilmi sanoista "teidän edestänne annettu ja vuodatettu syntien anteeksiantamiseksi". Meille annetaan näillä sanoilla tässä sakramentissa synnit anteeksi, elämä ja autuus, sillä missä on syntien anteeksianto, siinä on myös elämä ja autuus."

Iso Katekismus ja HPE 1/2

- ”Ymmärrät tämän perusteella, ettei ehtoollista ole varaa halveksia. Sellaista valinnanvapautta meille ei ole jätetty. Halveksimisella minä tarkoitan sitä, ettei pitkiin aikoihin mennä ehtoolliselle, vaikka mikään ei estäisikään, eikä sitä edes kaivata. Jos tahdot tuollaista vapautta, niin mene vieläkin pitemmälle. Luovu koko kristillisyydestä, sitten sinun ei tarvitse enää uskoa eikä rukoillakkaan, Kristuksen käskystähän niissäkin on kysymys. Mutta jos tahdot olla kristitty, sinun on pidettävä tämä käsky kunniassa ja aina sopivan hetken tullen sitä noudatettava. Käskyn on näet määrä saada sinut yhä uudelleen liikkeelle tutkimaan itseäsi sekä kyselemään mielessäsi: ”Mikä ihmeen kristitty minä olen? Jos olisin oikea kristitty, pitäisihän minun edes vähän kaivata sitä, mitä Herrani on käskenyt minun tehdä.”

Iso Katekismus ja HPE 2/2

- Tämä ehtoollisen vierastaminen paljastaa todellakin erittäin selvästi, millaisia kristittyjä me olemme paavin vallan alaisina olleet. Pelkästä pakosta olemme käyneet sitä nauttimaan. Kaikkia ajoi silloin ehtoolliselle ihmiskäskyn herättämä pelko, halua ei siihen ole ollut eikä rakkautta, ei myöskään mitään kunnioitusta Kristuksen käskyä kohtaan. Me taas emme pakota emmekä vaadi ketään. Meitä palvellakseen tai miellyttääkseen ei myöskään kukaan saa ehtoolliselle mennä. Vain sen on sinua kannustettava ja sisäisesti pakotettava, että Kristus sitä tahtoo ja että se on hänelle mieliksi. Kenenkään ihmisen älä salli pakottaa sinua uskoon äläkä mihinkään hyvään tekoon. Mekin ainoastaan opetamme ja kehotamme sinua tekemään sen, mitä sinun pitää tehdä itsesi tähden, ei meidän tähtemme. Kristus sinua kutsuu ja kannustaa. Jos halveksit sitä, itse myös siitä vastaat.”

16 Kristuksen veren jakaminen

- CA § 22: *Ehtoollisen molemmat muodot:* ”Maallikoille annetaan Herran ehtoollista vietettäessä sakramentti molemmissa muodoissa, koska tämä tapa perustuu Herran käskyyn: ’Juokaa tästä kaikki’ (Mt 26:27). Tässä Kristus selvästi käskee, että kaikki joisivat maljasta.”

Kristuksen veren jakaminen 2/3

- Ja ettei kukaan voisi saivarrella, että tämä koskee vain pappeja, Paavali esittää Korinttolaiskirjeessään (1 Kor. 11:23-25) esimerkin, josta käy ilmi, että koko seurakunta nautti ehtoollisen sen molemmissa muodoissa. Tämä käytäntö säilyi kirkossa kauan eikä kukaan tiedä, koska ja kenen toimesta muutos ensiksi tapahtui, vaikka kardinaali Cusanus [k. 1464] mainitseekin, milloin se on vahvistettu. Cyprianus [Karthagon piispa, latinalainen kirkkoisä, k. 258] todistaa muutamissa kohdissa, että Herran veri jaettiin kansalle. Samoin todistaa Hieronymys [Latinalainen kirkkoisä, k. 420, joka käänsi Raamatun latinaksi: Versio Vulgata], joka sanoo: 'Papit toimittavat ehtoollisen ja jakavat Kristuksen veren kansalle.' Jopa paavi Gelasius [492-496] määrää, ettei sakramenttia pidä jakaa osiin (Dist. 2. de consecratione, c. Comperimus).

Kristuksen veren jakaminen 3/3

- Pelkästään tapa, joka ei ole erityisen vanha, on muuttanut asiat toiselle kannalle. Mutta onhan selvää ettei ole hyväksyttävä tapaa, joka on tullut käyttöön vastoin Jumalan käskyä, kuten kirkkosäännötkin todistavat (Dist. 8. c. Veritate ja seuraavat). Tämä tapa taas on otettu käyttöön sekä Raamatun vastaisesti että myös vastoin vanhoja kirkkosääntöjä ja kirkon esikuvaa. Jos siis jotkut ovat halunneet nauttia sakramentin molemmissa muodoissa, heitä ei ollut oikein pakottaa omaatuntoaan loukaten tekemään toisin. Koska sakramentin muotojen erottaminen toisistaan ei ole sopusoinnussa Kristuksen asetuksen kanssa, on tähän asti käytössä ollut ehtoollisleivän juhlallinen kulkueessa kantaminen jätetty pois meidän keskuudessamme.”

17 Sanctus tai Agnus Dei

saksankielellä

- 1 Christe, du Lamm Gottes, // Der du trägst die Sünd' der Welt, // Erbarm dich unser!
- 2. Christe, du Lamm Gottes, // Der du trägst die Sünd' der Welt, // Erbarm dich unser!
- 3. Christe, du Lamm Gottes, // Der du trägst die Sünd' der Welt, // Gib uns dein'n Frieden!
Amen.

18 Kiitosrukous

- Luther kirjoittaa teoksessaan *Suuri tunnustus Herran Ehtoollisesta*, että ehtoollisella kristityn tulee muistaa (*anamnesis*) ja ylistää Jumalaa hänen antamastaan lahjasta:
- ”Mekin tahdomme tässä asiassa suoriutua. Ensiksikin käyttävät ainoastaan Luukas ja Paavali näitä sanoja: ’se tehkää minun muistokseni’, jopa käyttävät he molemmat niitä ainoastaan leivästä eivätkä kalkista puhuessansa ...

Kiitosrukous 2/2

- Sillä heidän mielestään riittää puhua siitä vain yksi kerta, niinkuin tosiaan riittääkin, vaikka tarkoitetaankin molempia sakramentin osia ja siis koko ehtoollista, niinkuin Paavali ulottaa sen pitemmälle, sanoen: 'niin usein kuin te syötte tästä leivästä ja juotte tästä kalkista, pitää teidän Herran kuoleman julistaman jne.' He puhuvat siitä osoittaaksensa tämän ehtoollisen syytä ja hedelmää, nimittäin että meidän tulee ylistää ja kiittää Jumalaa pelastuksesta synnistä ja kuolemasta, niinkuin juutalaisten tuli kiittää ja ylistää pelastuksesta Egyptin maalta.”